

Волощук В. М., доктор сільськогосподарських наук, професор.

Сагло О. Ф., кандидат біологічних наук

Інститут свинарства і АПВ НААН

Нагаєвич В. М., професор

Полтавська державна аграрна академія

ГАЛУЗЕВОМУ НАУКОВОМУ ЦЕНТРУ – 85

Рецензент – доктор сільськогосподарських наук Ю.В. Засуха.

Відображені штрихи історії становлення, розвитку та наукові досягнення Інституту свинарства і агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України за 85 років його діяльності.

Наведено також деякі трагічні сторінки з історії першого 10-річчя від дня заснування інституту.

Ключові слова: Інститут свинарства, штрихи історії, досягнення, трагічні сторінки, реабілітовані науковці.

Із давніх давен свинарство в Україні і, зокрема на Полтавщині, традиційно вважалося провідною галуззю сільськогосподарського виробництва.

Відповідно об'єктивна й історія створення спеціалізованого наукового закладу і відноситься вона фактично ще до середини ХІХ ст. Так, першою структурною одиницею, яка відслідковувала стан і розвиток сільськогосподарського виробництва, в тому числі і свинарства, по праву належить Полтавському сільськогосподарському товариству, яке розпочало свою діяльність ще в 1865 році. Це товариство було створено за ініціативою заможних землевласників в особі князя С. В. Кочубея, який і був першим його президентом. Близько 20 років цю посаду обіймав Д. К. Квітка – місцевий землевласник і дворянин за походженням, військовим за освітою і математик за природним даром. Він багато сили і енергії віддав саме розвитку сільського господарства на Полтавщині.

Очоловане ним товариство неодноразово зверталось з проханням до Уряду про відкриття на теренах Полтавщини Дослідного поля. Спільними зусиллями губернаторського земства і Уряду воно й було відкрите в 1884 році. Саме Полтавське Дослідне поле й стало в числі перших дослідних сільськогосподарських установ Південних районів Росії. Турбуючись про розвиток сільського господарства, товариство займалось і питаннями розвитку свинарства. Так, ще в 1888 році, Президент товариства Д. К. Квітка у своїй доповіді «*О производстве свиного мяса, как средства подъема доходности хозяйств*» зазначив «*что гораздо выгоднее экспортировать за границу хлеб в виде свиного мяса, чем в виде зерна*».

За його ж ініціативою на Полтавському Дослідному полі у 1889-1893 роках організуються перші досліди на відгодівлі свиней беркширської породи, місцевих безпородних свиней та їх помісей (метисів). Для проведення цієї важливої роботи товариством щорічно надавались кошти в сумі 3 тис. крб. протягом 3-х років.

Дослідним шляхом було встановлено, що «*по оплате корма на первом месте из культурных пород беркширы, к ним приближаются линкольны; к культурным породам, иногда превосходя их, приближаются метисы и значительно отстают от культурных пород местные простые свиньи*».

Починаючи з 1893 року на Полтавщині нарощується поголів'я свиней. У 1893 році їх налічувалось 217,7 тис. гол., а в 1910 році – 504,8 тис. гол. Полтавська губернія стає центром свинарства, що було зумовлено значним попитом на свинину як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Так, уже в 1905 році із губернії до Англії було ви-

везено 30245 гол., у 1908 році – 22304 гол., а в 1910 і 1913 роках – відповідно 90979 і 185499 голів. У середньому за п'ять попередніх років вивіз свиней на ринках Європи щорічно становив 145581 гол., тоді як ввозилось у губернію лише 596 голів.

У 1910 році Полтавське Дослідне поле реорганізується в Полтавську сільськогосподарську дослідну станцію. Враховуючи значний обсяг робіт з тваринництва, що був виконаний Дослідним полем, у 1912 році при дослідній станції відкривається відділ тваринництва, який з 1913 по 1928 роки очолював професор О.П.Бондаренко.

Відділ тваринництва організував цілу низку наукових досліджень у свинарстві. Але особлива увага приділялась саме свинарству, як нбайбільш розвинутій галузі тваринництва.

Як свідчить історична довідка про Полтавську сільськогосподарську дослідну станцію (1884-1923 рр) відомо, що програмою наукових досліджень у свинарстві було заплановано вивчити такі основні питання:

1. *«Выяснение пригодности для откорма свиней различных кормов (люцерна, кукуруза, сорго, ячмень, картофель, свекла, тыква и т.п.)».*

2. *«Выяснение пригодности для разных целей откорма как культурных пород свиней, так и местной породы, продуктов ее метизации с культурными свиньями».*

З 1923 року відділ тваринництва (М.І.Матієць, В.М.Анісімов) на чолі з професором О.П.Бондаренком спрямовують наукову роботу по вивченню миргородських покращених свиней з метою створення першої вітчизняної породи сального напрямку продуктивності.

За рішенням Народного Комісаріату Земельних Справ від 5 вересня 1928 року на базі відділу тваринництва Полтавської сільськогосподарської станції було створено Полтавську зоотехнічну дослідну станцію на чолі з професором О.П.Бондаренком.

У 1926 році в Полтаві урочисто відкривається новозбудована беконна фабрика, яка дала можливість реалізувати на ринки Європи високоякісний бекон та інші продукти переробки свиней. Для покращення місцевих свиней співробітниками Полтавської станції на чолі з професором О.П.Бондаренком створено цілу мережу парувальних пунктів, де використовувались великі білі англійські свині вирошені в племрозпліднику „Яківці”.

У 1927-1928 роках розпочала свою роботу і Кременчуцька беконна фабрика. За рік обидві фабрики переробляли на бекон близько 200 тис. свиней.

Полтавський бекон високо цінився на ринках Європи. Свідченням цього став і той факт, що в 1927 році беконна продукція на виставці в Парижі одержала гран-прі. Названі досягнення стали можливими завдяки сумлінній роботі вчених Полтавської сільськогосподарської станції.

Професор О.П.Бондаренко перший в Україні розробив технологію беконної відгодівлі свиней, організував масову підготовку спеціалістів з виробництва беконної свинини та ін..

Такий стан і розвиток свинарства був основою для створення (1.02.1930 р.) на базі Полтавської зоотехнічної дослідної станції Українського інституту експериментальної зоотехнії (1).

Проте, в зв'язку з потребою в більш глибоких фундаментальних і прикладних розробках, координації відповідної роботи науковців і спеціалістів різних регіонів країни, незабаром назріла необхідність у створенні спеціалізованого наукового закладу з проблем ведення галузі свинарства. І вже 1 серпня 1930 року Постановою Президіума Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. Леніна Український інститут експериментальної зоотехнії реорганізується у Всесоюзний науково-дослідний інститут свинарства. Постанова була прийнята згідно наказу по Народному комісаріату землеробства СРСР за № 156 від 10 липня 1930 року.

Таким чином, з 1930 року в зоні найбільш розвинутого свинарства на північно-східній околиці Полтави започатковано функціонування, єдиного на той час у СРСР, наукового галузевого центру.

На основі телеграфного розпорядження Наркому від 20 липня 1941 року Всесоюзний НДУ свинарства тимчасово призупинив свою діяльність і був евакуйований у м. Курчан. Після визволення м. Полтави від окупації Постановою ради народних комісарів СРСР від 22 січня 1944 року науковий заклад було відновлено, але вже як Полтавський НДІ свинарства, хоча функціональні обов'язки Всесоюзного галузевого інституту за ним залишились (5).

Свою координаційну роль інститут фактично виконує з перших років свого існування. Так, ще в 1931 році, для ув'язки науково-дослідної роботи по свинарству в країні, інститут розробив єдину програму і методику наукових досліджень, а незабаром і інструкцію по бонітуванню свиней, а також – положення про державну племінну книгу. Одночасно із створенням інституту була організована зональна мережа спеціалізованих науково-дослідних закладів із свинарства. Серед них Мінський філіал інституту, 7 дослідних зональних станцій (Сибірська, В'ятська, Середньо-Волжська, Нижньо-Волжська, Центральних чорноземних областей, Панічно-Кавказька і Нечорноземних областей), а також 42 опорних пункти в колгоспах і радгоспах свинарських регіонів країни (1,4).

Створена мережа науково дослідних закладів зі свинарства дала можливість розробити і впровадити цілий ряд суттєвих пропозицій з проблем розведення, годівлі та утримання свиней, які забезпечили різко підвищити продуктивність тварин і значно покращити використання поживних речовин кормів.

Фактично базу наукових досліджень в інституті було закладено ще в далекі довоєнні роки. Слід лише доповнити, що експериментальний пошук, наприклад, із вивчення перетравності та особливостей шлункової секреції стали теоретично основою розробки норм годівлі і раціонів для свиней різних вікових, статевих і виробничих груп. Значні дослідження з питань годівлі здійснювалися на основі спеціальних дослідів із використанням оригінальної респіраційної камери. Тут розроблено спосіб дріжджування кормів, за який його автор, професор Б.Г.Левицький, у 1936 році був удостоєний високої урядової нагороди – ордена Леніна (3).

Та все ж не можна тут не згадати в яких неймовірно важких умовах, особливо в 30-40-ві роки, змушені були працювати наукові співробітники й інші працівники інституту. Це був, як і взагалі по всій Україні, період доносів, політичних репресій, необґрунтованих звинувачень і розправ над ні в чому невинними людьми [6-9].

Приклад тому (цитуємо дослівно): «Наказ № 30 по Всесоюзному науково-исследовательскому институте и Экспериментальной базе Наркомсовхозов СССР от 21 марта 1935 года.

Закрытие социального происхождения и классово чуждых:
старшего скотовода КУТАРЖЕВСКОГО и столяра ЛУСТА – происходящих из семей кулаков

кровника МАТЯША – как кулака

бригадира-плотника СМОТРИКА – бывшего офицера-прапорщика старой армии, – с сего числа с работы снять.

Бухгалтерии немедленно произвести с ними полный расчет.

И.о. Директора института /Волковый/»*

Наводимо й інший наказ, датований попереднім роком (теж дослівно), але вже відносно наукового працівника.

«Приказ № 59 по Союзному Научно-исследовательскому институту свиноводства от 13/V-34 г.

НЕВЖИНСКАЯ Л.Г. решением областной комиссии по чистке аппарата института вычищена со следующей мотивировкой: Как научный работник, не имеющий ценности.

---

* Названі накази зберігаються в Музеї інституту

В период научной работы в совхозе «Новоселье» намеривалась сорвать работу по организации ценного опыта, на что подстрекала других научных работников.

На основании этого приказываю:

НЕВЖИНСКУЮ Л.Г. как несправляющегося с работой с 13.03.1934 г. с работы снять. Сектору кадров записать в личное дело Невжинской решение комиссии.

Директор института /Мар'янов/»*

У 1933 році було засуджено до розстрілу заступника директора інституту з наукової роботи Фісака Д.Ю. нібито за участь у «кулацько-троцькістсько-денікінському зговорі». Фактично ж він просто мав необачність сказати в присутності деяких «колег» про те, що тодішня форма колективної організації праці (колгоспи) не дає селянам відчуття господаря.

Про страшні й сумні політичні репресії 30-40-х років яскраво свідчать й інші архівні документи Інституту свинарства та СБУ по Полтавській області. Так, у вересні-жовтні 1937 р. у Всесоюзному науково-дослідному інституті свинарства і радгоспі «Шведська Могила» було проведено комісією НКСР

СРСР комплексну перевірку роботи усіх наукових секторів і названому радгоспі. Результати роботи комісії були розглянуті на зборах активу робітників інституту й радгоспу (22.XI.1937 р.). Із доповіді представника комісії (т. Бурова) стало відомо, що за «результатами» роботи комісії із рядів КППС виключено директора інституту Михайлова І.І. за: «...он оказался связанным с врагами народа в Полтаве, Харькове. Существовала полная безответственность в отношении выполнения тематического плана, срывались планы. Научный совет по существу не занимался своими непосредственными делами. Михайлов пришел сюда с целым штатом своих лично преданных людей и засорял классово враждебными элементами как институт, так и совхоз. По совхозу «Шведская Могила» колоссальный падеж свиней, стадо выродилось в результате широкого применения инбридинга».

Михайлов І.І. обіймав посаду директора інституту з лютого 1936 р. по грудень 1937 р. Подальша його доля не відома.

Після такої «перевірки» довго чекати не прийшлося. Уже весною 1938 р. в органах НКВД по Полтавській області було відкрито сфабриковану кримінальну справу № 127953 по звинуваченню Анісімова В.М., Гончаренка І.Т., Білогуба Д.К., Роденка Ф.І., Алісова М.І., Старова Т.К., Боровського В.В., Решетніка І.Т. за ст. 54-6 ч.к., 54-7, 54-9, 54-11.

Вищеназвані співробітники були заарештовані і знаходилися у змішаній тюрмі під вартою у м. Полтаві. Усі вони звинувачувались у тому, що нібито були членами контрреволюційної «вредительской» організації, яка протягом багатьох років діяла в інституті. Керівником «так званої» організації був проф. О.П.Бондаренко (помер у 1937 р.). У серпні 1939 р. відбулось судове засідання Військового трибуналу Харківського військового округу, виїзної сесії в закритому судовому засіданні в м. Полтаві.

Усі дані за період досудового слідства «вибивались» шляхом психічних і фізичних дій.

Вирок суду був надзвичайно суровим і несправедливим, а саме: Анісімова В.М. – вищою мірою покарання – розстріляти з конфіскацією майна; Білогуба Д.К., Роденка Ф.І. – до 15 і 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна «с позбавленням» політичних прав на 5 років; Старова Т.К., Боровського В.В., Алісова М.І. – до 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна «с поражением» політичних прав на 4 роки; Решетніка І.Т., Гончаренка І.Т. – позбавлення волі на 1,5 і 1 рік відповідно. Старова Т.К., Боровського В.В., Алісова М.І. по суду вважати виправданими. Решетніка І.Т., Гончаренка І.Т. по суду також вважати виправданими.

Тут доречно також зазначити, що із числа «підписантів-експертів», заактованого звинувачувального матеріалу, лише один науковець відмовився поставити свій підпис під черговим лжесвідченням. Це був талановитий вчений, відомий спеціаліст з питань годівлі тварин, людина смілива й особливої порядності – Борц Ілля Лазаревич. Він у

роки Великої Вітчизняної війни весь час був у діючій Радянській Армії. За зразкове виконання завдань командування нагороджений Орденом «Красной Звезды» і медалями.

З 1956-го по 1962 роки успішно працював заступником директора з наукової роботи.

Читаючи усі протоколи допитів виникає питання, як можна було звинуватити науковців у тім, що інбридинг нібито був причиною «криворилості», «мопсовидності» свиней. Адже саме цей метод розведення вперше в Радянському Союзі ще в 1934 р. впровадив Іванов М.І. при створенні української степової білої породи свиней.

І вже весною 1940 р. Військовий трибунал Харківського військового округу переглянув справу № 127955 по звинуваченню наукових співробітників інституту і виніс вирок: Анісімова, Гончаренка, Білогуба, Роденка, Алісова, Старова, Боровського, Решетніка – виправдати. Нарешті здоровий глузд переміг. Але можна лише здогадуватись, в яких складних умовах прийшлося працювати науковцям по формуванню вітчизняної галузі свинарства.

На превеликий жаль не вдалося зберегти життя талановитому вченому Вольфу Михайлу Михайловичу, ім'я якого також згадувалось у протоколах слідства. Вольф М.М. працював керівником сектору механізації і був першим автором конструкції самогодівниці для свиней (Праці НДІ свинарства, 1932 р., вип. 7), але був заарештований 6 серпня 1937 р., засуджений Особливою нарадою НКВС СРСР 11 листопада 1937 р. (стаття К.К. не вказана) за контрреволюційну діяльність до розстрілу з конфіскацією особистого майна. Вирок виконано 21 січня 1938 р. у м. Полтаві. Реабілітований Верховним Судом УРСР 19 липня 1958 р.

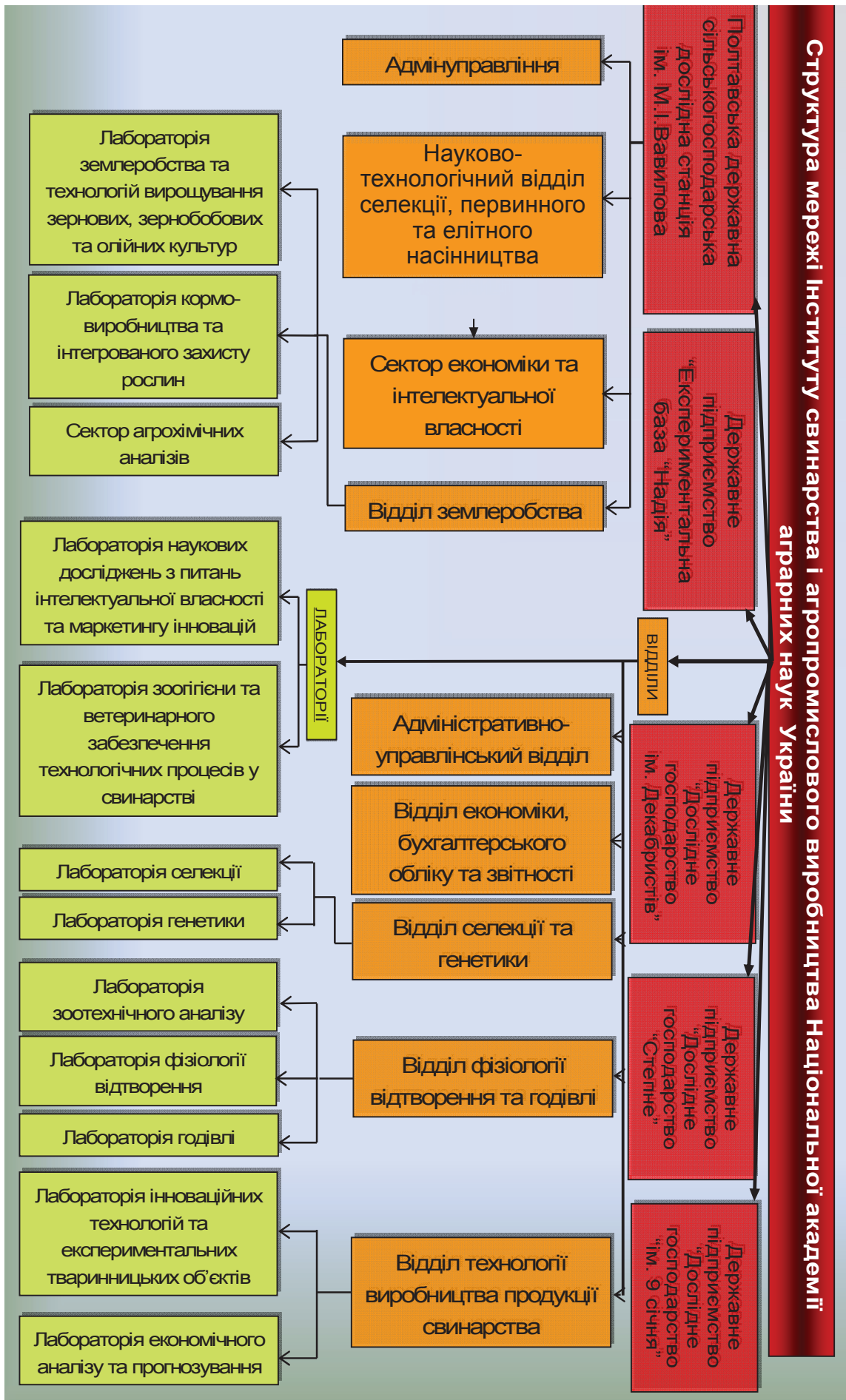
Та все ж, незважаючи на політичні репресії, необґрунтовані і необдумані звинувачення того часу, вченими інституту було розпочато великий обсяг робіт стосовно докорінного покращення місцевих свиней, створення вітчизняного генофонду і ряду технологічних та інших актуальних рішень.

Вченими інституту спільно з фахівцями господарств виведено і в 1940 році апробовано миргородську породу свиней, яка в той час відзначалась хорошими сальними і високими материнськими якостями. Створено понад 40 заводських ліній і родин у великій білій і миргородській породах.

Дещо пізніше, в 1949 році, вперше в світі академіком О.В.Квасницьким одержані поросята-трансплантанти, а згодом ним було розроблено фракційний метод штучного осіменіння свиней, за розробку якого і широке впровадження у виробничу практику Він став лауреатом Державної премії України (1974 р.), а дещо раніше Указом Президії Верховної Ради СРСР (22.03.1966 р.) йому було присвоєно ще й звання Героя Соціалістичної праці. Він став також Почесним громадянином м. Полтави.

В інституті в ті роки виросла ціла плеяда вчених, які зробили вагомий внесок у розвиток вітчизняного свинарства. Серед них: академіки О.І.Овсянников, О.В.Квасницький; члени-кореспонденти М.О.Симон, С.І.Кутіков, Ф.К.Почерняєв; професори О.П.Бондаренко, М.Т.Балашов, Д.І.Войтко, М.А.Коваленко, І.Г.Брюшинін; кандидати наук М.І.Матієць, Д.К.Білогуб, А.Х.Кащенко, А.І.Виноградський, М.В.Бурундуковський, М.А.Топчій, Ф.І.Роденко, І.Т.Скорик, І.Л.Борц, О.М.Бакєєва, В.О.Конюхова, Т.С.Журженко, Л.О.Конюхова, І.І. Заболотний та інші (1.3).

Нині в інституті працює 148 чоловік (93 безпосередньо в інституті і 55 – на станції), у тому числі 44 наукових співробітників, з них 8 докторів наук, один академік (НААН і РАН), один член-кореспондент НААН та 36 кандидатів наук. В структурі інституту 17 наукових підрозділів, частина з них ліцензовані і акредитовані (див. схему).

Наукові підрозділи інституту очолюють відомі науковці: Л.І.Подобед, В.М.Балацький, К.Ф. Почерняєв, О.Ф.Сагло, С.Ю.Смислов, А.М.Шостя та інші.

У різні роки директорами інституту були такі відомі вчені і вмілі організатори як Ф.Г.Денисенко, С.М.Коваленко, А.С.Мар'янов, І.І.Михайлов, П.К.Решетник, К.Ф.Веденін (довоєнні та воєнні роки) та в післявоєнні роки – Н.С.Телешев (1947-1948), П.І.Михалін (1949-1950), М.А.Коваленко (1956-1962), М.Т.Балашов (1962-1970), Ф.К.Почерняєв (1970-1987), В.П.Рибалко (1988-2007), А.А.Гетя (2007-2011).

З 24 жовтня 2011 року інститут очолює доктор сільськогосподарських наук, професор В.М.Волощук.

Інститут протягом багатьох років є головним координатором державної науково-технічної підпрограми „Свинарство”, співвиконавцями якої є 26 науково-дослідних інститутів, обласних державних дослідних станцій і вузів країни.

За 85 років своєї діяльності інститут виріс у великий науковий заклад, який займається розробкою проблем теорії і практики ведення свинарства та підготовкою наукових кадрів.

Пройшли десятиріччя напруженої селекційної роботи і в 1993 році Міністерством України затверджується нова полтавська м'ясна порода (Б.В.Баньковський, В.П.Рибалко, Л.Г.Перетяцько та ін.), яка характеризується високими репродуктивними і відгодівельними якостями.

У цьому ж році затверджується українська м'ясна порода свиней (Б.В.Баньковський, С.В.Акімов, І.Б.Баньковська та ін.). В її складі три типи: центральний полтавський, харківський і асканійський. Рекомендується до використання як батьківська форма в породно-лінійній гібридизації по зонах країни.

Під безпосереднім керівництвом академіка НААН України і РАН В.П.Рибалка створена на семипородній основі і в 2007 році затверджена ще одна вітчизняна червона білопояса порода м'ясних свиней. Кнури цієї породи при поєднанні з матками планових порід забезпечують ефект гетерозису в межах 5-15 відсотків.

За останні десятиріччя створені також три внутрішньопорідних типи свиней у великій породі: УВБ-1 (1985 р.) з високими репродуктивними якостями; УВБ-2 (1994 р.) з поліпшеними відгодівельними якостями; заводський материнський тип „Дніпровський” (1999 р.), які створені і відселекціоновані під методичним керівництвом членкореспондента НААН України Н.Д.Березовського (фото 1-5).

В активі інституту є також ряд актуальних розробок відносно раціональної годівлі різних вікових і виробничих груп тварин, рецептів комбікормів і преміксів, вдаль рішення по розробці та вдосконаленню прогресивних технологій виробництва свинини з використанням комп'ютерної техніки і сучасних економічних а також організаційних методів ведення галузі.

Традиційно тут проводять глибокі теоретичні дослідження з питань генетики, фізіології та біохімії. Такий підхід забезпечив подальшу результативність наукових розробок.

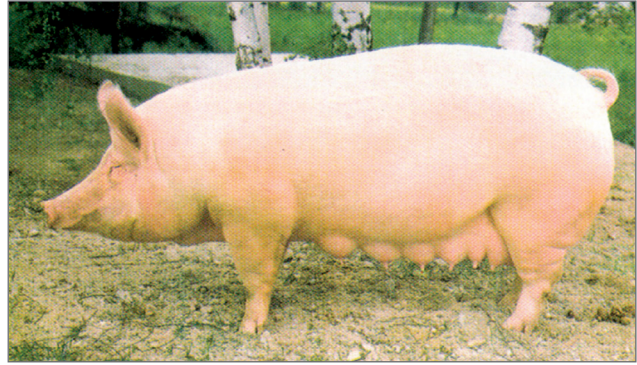
Так, у 1976 році було одержано поросят у результаті використання замороженої сперми кнурів. Уперше серед країн СНД у 1996 році отримано поросят-трансплантантів уже не хірургічним шляхом. Розроблено осциляторний метод культури „in vitro” ембріонів, який у подальшому удосконалений і забезпечує досягнення мейозу на рівні 70 відсотків.

Винайдено принципово нові методи оцінки генотипів свиней, що ґрунтуються на аналізі безпосередньо досліджуваного матеріалу ДНК. Запропоновано сучасну технологічну концепцію ведення свинарства в різних за розміром і власністю господарствах на підставі модульного типу. Вперше в історії України на експериментальній базі інституту проведено випробування різних генотипів свиней при чистопородному розведенні та різних варіантах поєднань (4-5).

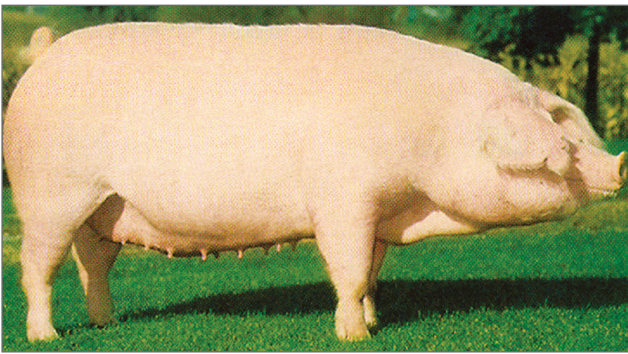
СЕЛЕКЦІЙНІ ДОСЯГНЕННЯ

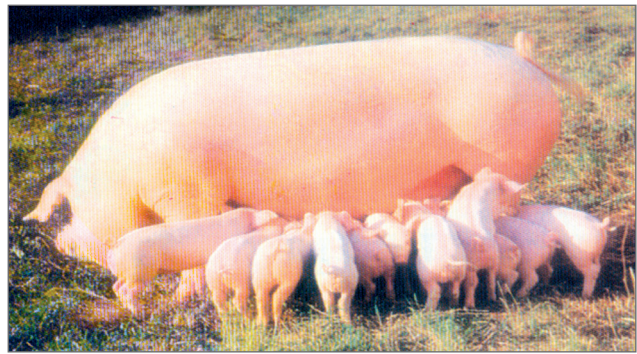
Фото 1. Свиноматка миргородської породи свиней з приплодом. (Виведена та апробована в 1940 р. під методичним керівництвом професора О.П.Бондаренка та відомого вченого М.І.Матійця). Материнська порода сального напрямку продуктивності.

Фото 2. Свиноматка внутрішньопородного типу свиней у великій білій породі з високими репродуктивними якостями. Створена під методичним керівництвом члена-кореспондента НААН, доктора с.-г. наук, професора М.Д.Березовського (1985 р.).

Фото 3 Свиноматка української м'ясної породи. Створена на багатопородній основі (1993 р.) під методичним керівництвом доктора с.-г. наук Б.В.Баньковського. В складі породи три типи: центральний полтавський, харківський та асканійський. Рекомендована до використання як батьківська форма в породно-лінійній гібридизації по зонах країни.

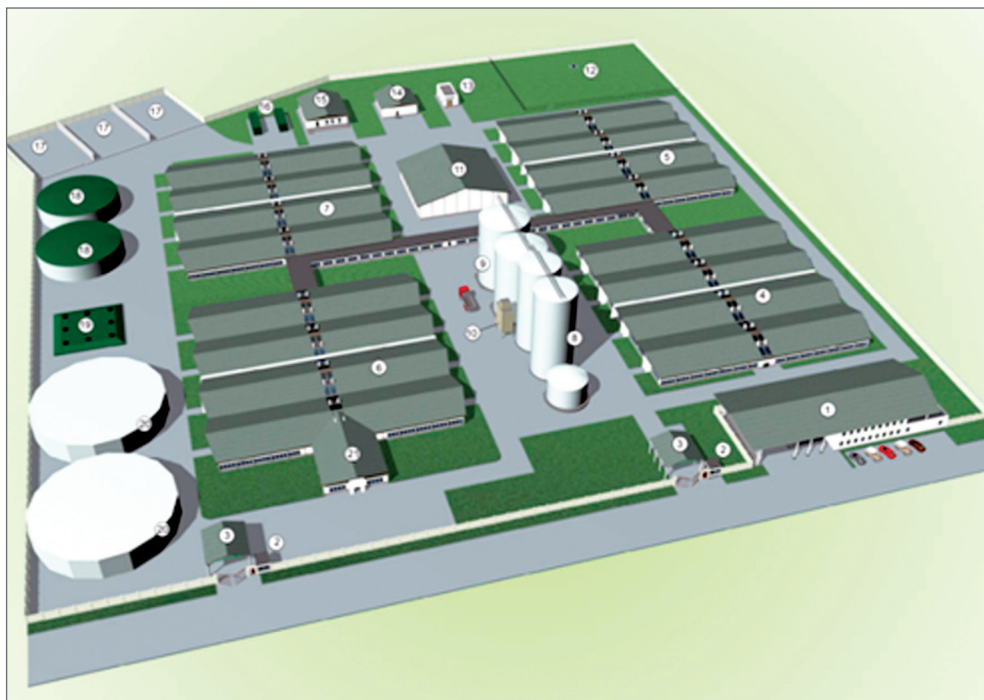
Фото 4. Свиноматка полтавської м'ясної породи. Створена на п'ятипородній основі під методичним керівництвом доктора с.-г. наук Б.В.Баньковського (затверджена в 1993 р.). Відзначається високими репродуктивними та відгодівельними якостями.

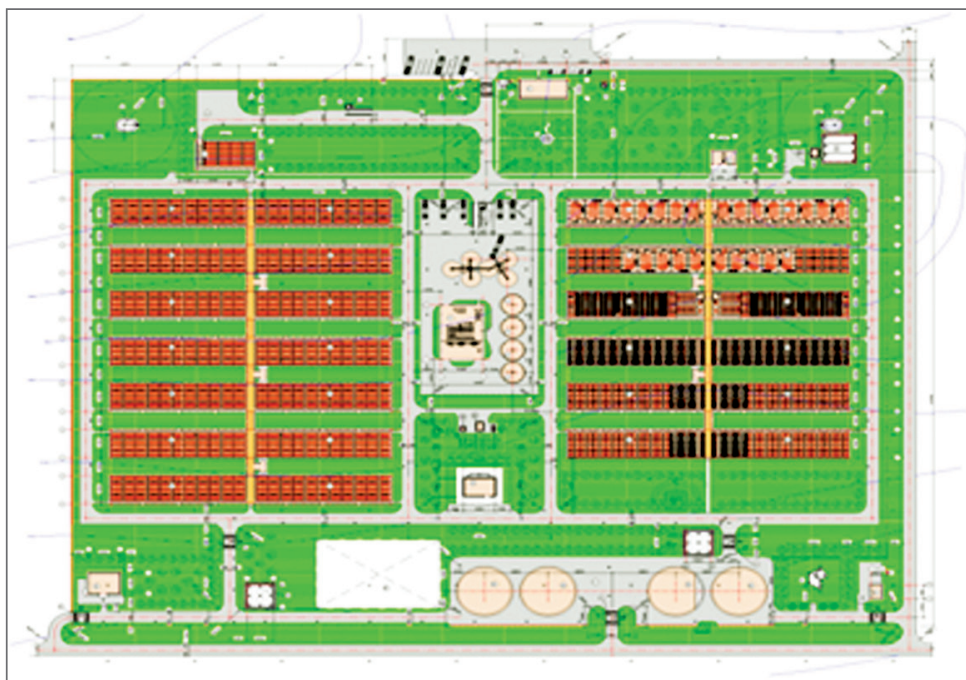
Фото 5. Свиноматка червоної білопоясої породи. Створена на семипородній основі під керівництвом академіка НААН і РАН, доктора с.-г. наук, професора В.П.Рибалка (затверджена в 2007 р.). Кнури цієї породи при поєднанні з матками інших планових порід забезпечують ефект гетерозису в межах 5-15 відсотків за окремими ознаками продуктивності.

Свинокомплекси
Головний технолог проектів – доктор с.-г. наук, професор
В.М. Волощук

Фото 6. Свинокомплекс замкнутого циклу виробництва потужністю 24 тис. гол. Забезпечує одержання високоякісної свинини низької собівартості

Фото 7. Схема розміщення виробничих та допоміжних будівель та споруд комплексу на 60 тисяч голів свиней. Дає можливість одержувати конкурентоздатну свинарську продукцію на індустріальній основі

Розроблено методичні рекомендації оцінки свиней за фенотипом і генотипом в умовах контрольно-випробувальних станцій і безпосередньо в господарствах, а також нові положення й необхідні форми обліку з бонітування та штучного осіменіння свиней. Проведено значний об'єм досліджень із питань годівлі та технології утримання свиней, спрямованих на підвищення продуктивності тварин, покращання якості і здешевлення виробництва свинарської продукції.

Спільно з науковцями провідних і дослідно-конструкторських установ системи НААН України, на базі багаторічних технологічних і зоогігієнічних досліджень утримання свиней різних вікових і виробничих груп, розроблені відомчі норми технологічного проектування свинарських підприємств (І.Заболотний, В.М.Волощук, О.Ф.Сагло та ін.).

У 2011 році напрямок роботи істотно розширився оскільки, відповідно до Постанови Президії НААН від 18.05.2011 р. (протокол № 10) «Про оптимізацію мережі наукових установ НААН» і наказу Національної академії аграрних наук України № 156 від 11 липня 2011 р., Інститут свинарства ім.О.В.Квасницького НААН перейменовано в Інститут свинарства та агропромислового виробництва НААН. До його складу ввійшли Інститут агропромислового виробництва ім. М.І.Вавилова (нині Полтавська державна сільськогосподарська дослідна станція ім. М.І.Вавилова Інституту свинарства і АПВ НААН) і Полтавська дослідна станція Інституту ветеринарної медицини (тепер лабораторія зоогігієни і ветеринарного супроводження технологічних процесів у свинарстві).

Як і в попередні роки, інститут нині – єдиний в Україні спеціалізований науково-дослідний заклад з функцією координації наукових досліджень, а також по безпосередній розробці теоретичних і практичних проблем ведення галузі свинарства.

Реорганізаційний же процес дав можливість більш комплексно вирішувати проблеми виробництва продукції свинарства: одержана можливість розробки сучасних технологічних методів ведення і рослинницької галузі, зокрема, кормовиробництва, а також виконувати розробки щодо захисту свиноферм від паразитарних та деяких інфекційних хвороб свиней.

Прогресивною стороною стало також включення до мережі інституту додатково (до наявності ДП «Експериментальна база «Надія»), ще трьох дослідних господарств: ДП «ДГ «Степне», ДП «ДГ ім. Декабристів» і ДП «ДГ ім. 9 Січня» з різних районів Полтавщини.

Доцільним рішенням дирекції було і створення спеціального відділу з технології, проектування та економічного аналізу (нині – відділ технології виробництва продукції свинарства). Це забезпечило високопрофесійно виконувати договірні роботи з технологічного проектування і розробки бізнес-планування по виробництву свинини на свинокомплексах і фермах різної потужності, а також істотно збільшити спецфонд інституту. За технологічними розробками науковців інституту успішно функціонують ряд свинокомплексів і свиноферм в різних регіонах України (фото 6, 7).

В інституті засновано і плідно працюють 5 наукових шкіл за такими напрямками: технологія виробництва свинини; створення нових м'ясних високопродуктивних порід; удосконалення існуючих генотипів свиней, підвищення репродуктивної здатності свиней; вивчення метаболічних особливостей в організмі свиней та в системі «мати-плід».

Наявність відповідної науково-експериментальної бази інституту дозволяє вирішувати актуальні питання з технології виробництва свинини, генетики, селекції, розведення і фізіології тварин. В інституті є експериментальна база (станція контрольно-відгодівлі свиней, елеватор по вирощуванню і оцінці кнурців, лабораторія трансплантації ембріонів, станція штучного осіменіння свиней), використовуються унікальні прилади для проведення експериментальних робіт на рівні світових вимог.

Новизна досліджень науковців інституту підтверджена понад 350 патентами, авторськими свідоцтвами та іншими охоронними документами.

В 1930 року при інституті була відкрита аспірантура. За період її функціонування через аспірантуру і докторантуру підготовлено понад 300 науковців високої кваліфікації.

Багато з них працюють або працювали в нашій установі, в інших наукових закладах та вузах України, близького та дальнього зарубіжжя. Це добре відомі зоотехнічній науці та виробничій громадськості академік НААН і РАН В.П.Рибалко, академіки НААН В.Ф.Коваленко та А.Т.Мисік, член кореспондент НААН М.Д.Березовський, доктори наук Б.В.Баньковський, Н.А.Мартиненко, Ю.Г.Курило, І.С.Трончук, М.Т.Ноздрін, С.М.Бакай, Г.В.Проваторов, В.А.Коваленко, А.А.Поліщук, В.П.Коваленко, М.Т.Плішко, А.І.Завірюха, П.П.Остапчук, В.М.Волощук, Г.О.Бірта, С.Л.Войтенко, Л.П.Гришина, О.І.Метлицька, кандидати наук І.К.Паламаренко, В.А.Журба, Н.В.Півняк, Г.М.Почерняєва, Н.П.Ноздріна, В.М.Нагаєвич, Б.Ф.Жовнір, Ю.С.Циганчук, О.Ф.Сагло, В.Д.Цибулько, П.Я.Шкурупій, В.З.Фоломєєв, С.О.Семенов, С.В.Акімов, Н.Д.Голуб, В.М.Балацький, Л.Г.Перетятко, О.Г.Близнюченко, Б.Є.Фесина, С.І.Горілей, Н.Д.Гриценко, М.М.Саричева, Р.Хорхе, М.Г.Сливицький, В.В.Деревинський, В.В.Ладигін, І.С.Івашук, Н.М.Середа, Н.В.Геть, А.М.Шостя, Г.Ф.Роденко, В.П.Шелест, І.О.Самохвал, В.В.Моргуль, В.М.Бугаєвський, М.М.Фокшей, Г.Є.Єгоров, А.А.Геть, Ю.О.Лебединська, О.Г.Мороз, Г.С.Клочко, В.П.Северин, Н.П.Захарова, О.В.Прокопенко, О.М.Булатович, С.О.Усенко, В.В.Міхно, Б.Д.Шаталін, В.А.Говтвян, В.Г.Слинько, В.П.Пундик, М.Г.Повод, Ю.М.Луник, О.І.Підтереба, П.А.Ващенко, О.О.Висланько, І.К.Лядський, К.Ф.Почерняєв, С.Ю.Смислов, О.А.Біндюг, В.О.Лобченко, П.В.Денисюк, А.О.Онищенко, В.О.Вовк, І.Б.Баньковська, А.В.Базалевич, С.М.Корінний, В.М.Гіря та багато інших.

Вагомий вклад в успішне функціонування наукової установи внесли також провідні спеціалісти та лаборанти О.І.М'ягкова, Г.А.Грінченко, Г.Й.Медовнік, І.Г.Гончаренко, М.М.Гайс, П.Д.Колеснік, М.М.Борисенко, Т.М.Висланько, Г.К.Бужинська, В.А.Ященко, В.А.Матвейченко, М.В.Куліков, С.І.Чернікова, Р.М.Руденко, Н.М.Сальнікова, М.І.Щербак, Н.Н.Рибалко, О.М.Павленко, Т.С.Говейко, М.М.Ткаченко, Т.М.Конкс, Л.М.Чередник, Т.О.Гусар, О.Г.Маркеєва та інші. Починаючи з 1991 року при інституті також функціонує спеціалізована вчена рада по захисту кандидатських дисертацій.

Через відділи і лабораторії інституту підвищили свою кваліфікацію та професійний рівень близько 9 тисяч науковців і викладачів, зоотехніків, завідувачів ферм, техніків із штучного осіменіння свиней та фермерів.

Згідно з урядовою постановою за № 314 від 16 червня 1981 року, наш науковий заклад визначено Головним селекційно-генетичним центром із свинарства. Він тісно працював і співпрацює з „Укрплемоб'єднанням”, а також корпорацією „Тваринпром”, багатьма племзаводами, племрепродукторами, державними, приватними колективами і фермерськими господарствами.

Науковцями інституту розроблена програма розвитку свинарства в Україні до 2020 року, а також програми щодо розведення і селекції великої білої породи свиней в Україні і відповідної роботи з м'ясними, локальними та зникаючими генотипами свиней.

Слід також зазначити, що інститут традиційно є ініціатором проведення щорічних міжнародних конференцій із проблем свинарства, в яких беруть активну участь вчені та спеціалісти України, Російської Федерації, Республіки Беларусь, Республіки Молдова, Вірмерії і країн дальнього зарубіжжя. Чергову, таку науково-практичну конференцію, буде проведено 10-11 вересня 2015 року на базі Гродненського аграрного університету (Республіка Беларусь).

Інститут веде активну видавничу роботу. За роки його існування підготовлено і видано близько 200 міжвідомчих тематичних наукових збірників, брошур, книг і підручників із галузевих питань. Розроблено та передано іншим науково-дослідним закладам, вузам, а також виробничникам понад 450 методик наукових досліджень, практичних рекомендацій і технологічних розробок.

Щороку інститут передає виробництву 20-25 пропозицій для практичного використання в різних категоріях господарств.

Свої наукові розробки співробітники нашого наукового закладу перевіряють передусім у мережі своїх дослідних господарств та провідних базових агроформуваннях. Незважаючи на складну нинішню економічну ситуацію усі виробничі підрозділи успішно працюють.

Роботу вчених інституту та сам науковий заклад високо оцінено урядом нашої країни: за ряд фундаментальних і прикладних розробок та їх впровадження в галузеву практику в різні роки (1974, 1985, 1999, 2004) десять вчених стали лауреатами Державної премії України і Російської Федерації, а в 1980 році інститут нагороджено орденом „Знак Пошани”.

У 1997 році інститут було удостоєно Міжнародної нагороди „Ертсмейкер” (м. Женева) у номінації „За збереження та розвиток інтелектуально-кадрового потенціалу підприємства в період перехідної економіки”.

Як для інституту, то 85 років – це молодий вік. У перспективі – багато планів і напруженої праці. Колективи інституту, а також його мережі дослідних господарств прагнуть і надалі примножувати здобутки та всі свої дослідження доводити до результативного завершення. Ми завжди готові співпрацювати, а також надавати кваліфіковану допомогу і консультації всім, кого цікавлять проблеми галузі свинарства та рослинництва.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Сагло О.Ф. Від церковно-учительської школи – до галузевого інституту/ О.Ф.Сагло, Л.К.Шедрик // Міжвідомчий тематичний науковий зб. «Свинарство», вип. 63. – Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2013.– С. 87-96.

2. Нагаєвич В.М. Професор О.П.Бондаренко – організатор зоотехнічної науки і освіти в Україні: історичні аспекти (до 130-річчя від дня народження) / В.М.Нагаєвич, В.П.Рибалко, О.Ф.Сагло // Міжвідомчий тематичний науковий зб. «Свинарство», вип. 65. – Полтава, ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2014.– С. 341-345

3. Інститут свинарства ім. О.В.Квасницького Української академії аграрних наук України: Монографія / За ред. О.Ф.Сагло. – Полтава: ВАТ «Видавництво «Полтава», 2005. – 95 с.

4. Звіт (річний) про роботу Інституту свинарства за 1931 рік. – Архів науково-дослідного інституту свинарства. – Спр. 9. – Арк. 5.16.

5. Звіт про роботу інституту за 1946 рік. – Архів Науково-дослідного інституту свинарства. – Стр. 457. – Арк. 58.

6. Протоколи собрания актива работников Института и совхоза «Шведская Могила» от 4-7 октября 1937 г. и 22 ноября 1937 года // Архів Інституту свинарства і АПВ НААН.

7. Архів СБУ по Полтавській області. – Справа № 127955.

8. Реабілітований історією. Національний банк репресованих. Запис № 161203 // Електронний ресурс: www.reabit.com.ua

9. Вольф М.М. Новый тип самокормушки для свиней // Труды научно-исследовательского института свиноводства. – 1932. – Вып. 7. – С. 53-56.

Волощук В. М., Сагло О. Ф., Нагаєвич В. М. Галузевому науковому центру – 85.

Отражены штрихи истории становления, развития и научные достижения Института свиноводства и агропромышленного производства Национальной академии аграрных наук Украины за 85 лет своей деятельности.

Приведены также некоторые трагические страницы с истории первого 10-летия со дня основания института.

Ключевые слова: Институт свиноводства, штрихи истории, достижения, трагические страницы, реабилитированные ученые.

V.M. Voloshchuk, O.F. Saglo, V.M. Nahaievych. The field scientific centre has 85 years

It is reflected the details of the history of establishing the development and scientific achievements of Institute of Pig Breeding and agroindustrial production of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine for 85 years of its activity.

It is given also some tragic pages from the history of the first decade from the day of establishing the Institute.

Key words: Institute of Pig Breeding, details of the history, achievements, tragic pages, rehabilitated scientists.